

नेपाल सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दाको बहस पैरवी, प्रतिरक्षा तथा कानूनी राय सम्बन्धी
निर्देशिका, २०७५

महान्यायाधिवक्ताबाट स्वीकृत मिति: २०७५।१२।०३

प्रस्तावना : नेपाल सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दामा सरकारी वकीलले गर्ने बहस पैरवी, प्रतिरक्षा र कानूनी राय प्रदान गर्ने कार्यलाई व्यवस्थित बनाउन मुलुकी फौजदारी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४ को दफा १९७ को उपदफा (१) को खण्ड (ख) ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी महान्यायाधिवक्ताबाट देहायको निर्देशिका बनाई लागू गरिएको छ ।

परिच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस निर्देशिकाको नाम "नेपाल सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दाको बहस पैरवी प्रतिरक्षा तथा कानूनी राय सम्बन्धी निर्देशिका, २०७५" रहेको छ ।

(२) यो निर्देशिका महान्यायाधिवक्ताबाट स्वीकृत भएको मिति देखि लागू हुनेछ ।

२. परिभाषा : विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस निर्देशिकामा,-

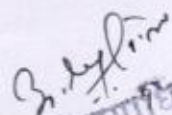
(क) "अनुसन्धान अधिकारी" भन्नाले संहिता बमोजिम मुद्दामा अनुसन्धान गर्न तोकिएको अधिकारी वा विशेष टोली सम्झनु पर्छ ।

(ख) "अभियोग पत्र" भन्नाले मुद्दामा सरकारी वकील वा सम्बन्धित अधिकारीबाट अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष दायर भएको अभियोगपत्र सम्झनु पर्छ ।

(ग) "राय" भन्नाले संहिता बमोजिम कसूरको अनुसन्धानको सिलसिलामा सरकारी वकीलबाट अनुसन्धान अधिकारीलाई दिइने कानूनी राय सल्लाह सम्झनु पर्छ ।

(घ) "तत्काल प्राप्त प्रमाण" भन्नाले मुद्दामा अनुसन्धान तहकिकातबाट सङ्कलन भएका अभियोगपत्र साथ पेश भएका कागज तथा दशी प्रमाण सम्झनु पर्छ ।

(ङ) "फौजदारी न्यायका सामान्य सिद्धान्त" भन्नाले मुलुकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४ को परिच्छेद-२ मा उल्लिखित फौजदारी न्यायका सामान्य सिद्धान्त सम्झनु पर्छ र सो शब्दले सर्वोच्च अदालतबाट समय समयमा प्रतिपादित फौजदारी कानून तथा फौजदारी न्यायका सिद्धान्तलाई समेत जनाउँछ ।

महान्यायाधिवक्ता

[Handwritten signature]

- (च) "बहस पैरवी" भन्नाले मुद्दामा अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष उपस्थित भई मागदावी वा जिकिर पुष्टि गर्न सरकारी वकीलबाट गरिने बहस पैरवी र प्रतिरक्षा सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष पेश गरिएको बहसनोटलाई समेत जनाउँछ ।
- (छ) "मुद्दा" भन्नाले संहिता बमोजिम नेपाल सरकार वादी हुने फौजदारी मुद्दा सम्झनु पर्दछ ।
- (ज) "संहिता" भन्नाले "मुलुकी फौजदारी कार्यविधि (संहिता) ऐन, २०७४" सम्झनु पर्छ ।

परिच्छेद-२

बहस पैरवी तथा बहस व्यवस्थापन सम्बन्धी सामान्य नियम

३. बहस पैरवी गर्दा पालना गर्नुपर्ने नियमहरू: (१) सरकारी वकीलले अदालत समक्ष उपस्थित भई बहस पैरवी गर्दा व्यावसायिक आचरणको परिधिभित्र रही नेपाल सरकारको हित हुने गरी गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम बहस पैरवी गर्दा देहायमा उल्लिखित नियमहरूको पालना गर्नु पर्नेछ:-

- (क) निर्धारित पोशाकमा समय मै उपस्थित हुने,
- (ख) बहस पैरवी गर्नु भन्दा पहिले आफ्नो परिचय दिने,
- (ग) इजलाशको मर्यादा र विपक्षी कानून व्यवसायीको सम्मान गर्ने,
- (घ) फौजदारी न्यायका सामान्य सिद्धान्तहरूको पालना र प्रयोग गर्ने,
- (ङ) मुद्दामा ठहर गर्नुपर्ने कुरा र सोसँग सम्बद्ध कुरामा केन्द्रित रहने,
- (च) मुद्दाको तथ्यसँग मेल खाने नजीरको प्रस्तुति गर्ने,
- (छ) कुनै कानूनका दफामा लेखिएको कुरा उल्लेख गर्दा सम्बन्धित कानूनी व्यवस्था हेरेर मात्र व्यक्त गर्ने,
- (ज) मुद्दाको तथ्यलाई सिलसिलेवार रूपमा, नम्र, शिष्ट र मर्यादित शैलीमा प्रस्तुत गर्ने,
- (झ) प्रमाणको विश्लेषण गरी विपक्षीको तर्क वा जिकिरलाई सम्बोधन गर्ने,
- (ञ) बहस पैरवी गर्दा शुद्ध, सरल र औपचारिक भाषाको प्रयोग गर्ने,

[Handwritten signature]
महान्यायाधिवक्ता

M. J. P. M.

- (ट) इजलासबाट राखिएको जिज्ञासालाई तथ्यगतरूपमा सम्बोधन गर्ने,
- (ठ) बन्द इजलासमा सुनुवाइ हुने मुद्दा र कानून बमोजिम पक्षको गोपनीयता कायम राख्नुपर्ने मुद्दामा गोपनीयता कायम गर्ने,
- (ड) बहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्दा बहस सीप सम्बन्धी आधारभूत मान्यता अनुरूप गर्ने,
- (ढ) कुनै मुद्दामा एक भन्दा बढी सरकारी वकील खटिएकोमा इजलाशले छलफलको बुँदा निर्धारण गरेको भए त्यसमा समेत केन्द्रित रहेर प्रस्तुति नदोहोरिने गरी बहस पैरवी गर्ने,
- (ण) मुद्दामा प्रकृति र अवस्था अनुसार प्रमाणको भार सम्बन्धी जिकिर समेत लिने,
- (त) बहस पैरवी गर्दा अदालतले निर्धारण गरे बमोजिम आफ्नो पालोमा बहस पैरवी गर्ने,
- (थ) पीडित वा जाहेरवालाले छुट्टै कानून व्यावसायी राखेको अवस्थामा समन्वय गरी बहस पैरवी गर्ने ।
- (३) सरकारी वकीलले बहस पैरवीको पूर्व तयारीको क्रममा देहायका कुरा विचार गर्नु पर्नेछः-

- (क) सम्बन्धित मिसिल अध्ययन गरी सम्बद्ध कानून र सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तको संकलन गर्ने,
- (ख) मिसिल कागजात अध्यावधिक गरी व्यवस्थित र क्रमबद्ध रूपमा तथ्य र सम्बद्ध नजीरको टिपोट गर्ने,
- (ग) बहस पैरवी प्रस्तुतिको योजना बनाउने तथा बहसको क्रममा उठ्न सक्ने सम्भावित प्रश्नबारेमा सचेत रहने,
- (घ) अपराध पीडित वा जाहेरवालालाई पेशीको जानकारी गराउने ।

(४) अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारी समक्ष बहसनोट पेश गर्नु पर्दा देहायका कुराहरू विचार गर्नु पर्नेछः-

- (क) अनुसूची-१ मा तोकिएको ढाँचामा बहस नोट तयार गर्नु पर्ने,
- (ख) बहस नोटमा अदालतले निर्णय/ठहर गर्नु पर्ने विवादित प्रश्न, निर्णय/ठहर हुनु पर्ने आधार र सोलाई समर्थन गर्ने कानून तथा नजीर समेत सिलसिलाबद्ध रूपमा खुलाउने,

M. J. P. M.
महान्यायाधिवक्ता

M. K. P. A. M.

(ग) बहस नोटमा उल्लेख भएका विषयको सन्दर्भ सामग्री सिलसिलेवार रूपमा बहस नोटमा संलग्न गर्ने ।

परिच्छेद-३

शुरू तहको अदालत समक्ष गरिने बहस पैरवी

४. हिरासतमा राख्ने अनुमतिका लागि गरिने बहस पैरवी: (१) सरकारी वकीलले संहिताको दफा १४ को उपदफा (६) बमोजिम अनुसन्धानको लागि हिरासतमा राख्ने अनुमतिका लागि बहस पैरवी गर्दा पक्राउ परेको व्यक्तिलाई हिरासतमा राखी कसूरको अनुसन्धान गर्नु पर्ने पर्याप्त र मनासिब आधार र कारण खुलाउनु पर्दछ ।
- (२) उपदफा (१) बमोजिम आधार कारण खुलाउँदा कसूरमा संलग्न रहेको व्यक्ति फरार हुनसक्ने, प्रमाण लोप वा नाश गर्न सक्ने वा अर्को कसूर गर्न सक्ने वा पीडितलाई क्षति पुऱ्याउन सक्ने सम्भावना समेत दर्शाउनु पर्ने छ ।
- (३) म्याद थप माग गर्दा हिरासतमा राखी गरिएको अनुसन्धानको प्रगति र बाँकी अनुसन्धानको विषय समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।
- (४) यस दफा बमोजिम बहस पैरवी गर्दा कसूरको अनुसन्धानमा प्रतिकूल प्रभाव पर्न सक्ने गोप्य वा संवेदनशील कुरा व्यक्त गर्नु हुदैन ।
५. थुनछेकको लागि गरिने बहस पैरवी: थुनछेकको बहसमा सरकारी वकीलले देहायका कुरा समेत स्पष्ट हुने गरी बहस पैरवी गर्नु पर्नेछः-
- (क) तत्काल प्राप्त प्रमाणका आधारमा मुद्दामा अभियुक्त उपर लगाइएको अभियोग अनुसारको कसूरको वारदात स्थापित हुन्छ सो कुरा,
- (ख) थुनछेकको आदेश गर्नुपर्ने अभियुक्त उपर लिइएको सजायको मागदावी र प्रत्येक अभियुक्त उपरको मागदावी पुष्टि हुने तत्काल प्राप्त प्रमाण,
- (ग) थुनछेक सम्बन्धी प्रचलित कानूनी व्यवस्था र अभियुक्त उपरको मागदावी अनुरूप हुन सक्ने सजाय,
- (घ) अभियुक्तलाई थुना वा धरौटीमा राखी पुर्पक्ष गर्नु पर्ने आधार र कारण,
- (ङ) विषयवस्तुसँग सम्बन्धित नजीर वा प्रतिपादित सिद्धान्त,
- (च) समानस्तरका अन्य अभियुक्तलाई भएको पूर्व आदेश,
- (छ) मुद्दाको प्रकृति अनुसार अवलम्बन गर्नु पर्ने कार्यविधि वा प्रकृया,

४

M. K. P. A. M.
महान्यायाधिकरण

(ज) लगातार सुनुवाई हुनुपर्ने प्रकृतिका मुद्दामा प्रतिवादी चुक्ता भइसकेको भए लगातार सुनुवाई गरी पाउँ भन्ने जिकिर लिने ।

६. सुनुवाइ पूर्वको छलफल (ट्रिब्युनल कन्फरेन्स) : संहिताको दफा १२४ बमोजिम मुद्दामा ठहर गर्नुपर्ने कुरा यकिन गर्न अदालतले वादी प्रतिवादीबीच छलफल गराउन आदेश दिएकोमा सरकारी वकीलले सो सम्बन्धी बहस पैरवी गर्दा देहायका कुराहरू समेत विचार गरी अदालत समक्ष प्रस्तुत गर्नु पर्नेछः-

(क) अभियोग मागदावी लिए बमोजिम मुद्दामा ठहर गर्नु पर्ने कुरा यकिन हुने गरी बहस पैरवी गर्ने,

(ख) अभियोगपत्र मागदावी बमोजिमको कसूरको वारदात स्थापित हुने, सो कसूरमा प्रतिवादीको संलग्नता पुष्टि हुने सबुत प्रमाणहरू प्रस्तुत गर्ने ।

७. अधिकारक्षेत्र र हदम्यादको विवाद सम्बन्धी बहस पैरवी: संहिताको दफा ५१ बमोजिम मुद्दा सुनुवाइ गर्ने अधिकार क्षेत्र र मुद्दा दर्ता गर्ने हदम्यादका सम्बन्धमा उठेको प्रश्नका सम्बन्धमा निर्णय गर्न पेश भएको मुद्दामा बहस पैरवी गर्दा सरकारी वकीलले देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछः-

(क) अभियोगपत्र दर्ता गरेको अदालतको क्षेत्राधिकार भित्र नपर्ने वा हदम्याद भित्र अभियोगपत्र दर्ता नभएको भनी प्रतिवादीले जिकिर लिइएकोमा सो सम्बन्धमा निर्णय लिन सहयोग पुग्ने गरी कानूनी बुँदा र सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित सिद्धान्तमा केन्द्रित रहेर बहस पैरवी गर्ने,

(ख) मुद्दामा क्षेत्राधिकार सम्बन्धी प्रश्न निहित रही छलफल गर्दा अन्य अदालत वा मुद्दा हेर्ने अधिकारीको क्षेत्राधिकार भित्र पर्ने देखिएकोमा क्षेत्राधिकार भएको निकायमा पठाउने आदेश गर्न जिकिर लिने ।

८. पुनः अनुसन्धानको लागि अनुमति माग गर्दा गरिने बहस पैरवी: (१) अभियुक्तले अनुसन्धानको क्रममा गरेको बयान भन्दा फरक जिकिर लिई बयान गरेको कारण संहिताको दफा १२३ को उपदफा (२) बमोजिम पुनः अनुसन्धान गर्नु पर्ने अवस्थामा सरकारी वकीलले लिखित रूपमा अनुरोध गरी यसमा अनुमति प्रदान गर्न जिकिर लिई बहस पैरवी गर्नु पर्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम यसरी पुनः अनुसन्धान पश्चात प्राप्त भएका सबुद प्रमाणका आधारमा सुनुवाइ पूर्वको छलफल गर्नु पर्ने अवस्थामा दफा ६ बमोजिम बहस पैरवी गर्नु पर्नेछ ।

९. प्रमाण बुझ्नेसम्बन्धी सुनुवाइमा गरिने बहस पैरवी: मुद्दामा प्रमाण बुझ्ने सम्बन्धी बहस गर्दा सरकारी वकीलले देहायका कुरामा विचार गर्नु पर्नेछः-

x
सहाय्याधिकारिका

- (क) मुद्दामा ठहर गर्नुपर्ने कुरालाई समर्थन गर्ने र अदालतले परीक्षण गर्नुपर्ने वा थप बुझ्नु पर्ने प्रमाण उल्लेख गर्ने,
- (ख) मुद्दामा कुनै विशेषज्ञ वा विशेषज्ञ साक्षी बुझ्नु पर्ने भएमा त्यस्ता साक्षीको परीक्षणको लागि जिकिर लिने,
- (ग) मुद्दामा बुझ्नु पर्ने साक्षी शारीरिक रूपमा अशक्त वा नाबालक वा सुरक्षाको कारणले अदालतमा उपस्थित गराउन नसकिने भएमा त्यस्ता साक्षीलाई कानून बमोजिम बन्द सवाल वा श्रव्य-दृष्यमार्फत परीक्षण गर्न जिकिर लिने,
- (घ) मुद्दाको गम्भीरता हेरी नबुझी नहुने साक्षीलाई उपस्थित गराउन जिकिर लिने,
- (ङ) मुद्दामा बुझ्नु पर्ने प्रमाण एकै पटक बुझ्ने गरी आदेश हुन जिकिर लिने,
- (च) साक्षी परीक्षणको क्रममा अदालतमा उपस्थित हुन आउँदा वा साक्षी परीक्षण पश्चात फर्किँदा कुनै सरकारी साक्षीलाई अभियुक्त वा अन्य कसैबाट धम्की वा सुरक्षामा खतरा हुनसक्ने मनासिब आधार रहेकोमा प्रमाण बुझ्ने सम्बन्धी बहस पैरवी कै क्रममा यस सम्बन्धी जिकिर लिई साक्षी वा पीडितको सुरक्षाका लागि यथोचित आदेशका लागि अनुरोध गर्ने ।

१०. मुद्दाको सुनुवाइमा गरिने बहस पैरवी: मुद्दाको सुनुवाइको क्रममा सरकारी वकीलले देहाय बमोजिम बहस पैरवी गर्नु पर्नेछ:-

- (क) मुद्दामा ठहर गर्नु पर्ने वा निर्णय गर्नु पर्ने प्रश्नमा केन्द्रित भई बहस प्रस्तुत गर्ने,
- (ख) अभियोग मागदावी बमोजिमको कसूरको वारदात प्रमाणित हुने सबुद प्रमाण प्रस्तुत गर्ने,
- (ग) फरार रहेका प्रतिवादीको हकमा संहिताको दफा ९८ बमोजिम मुद्दा मुलतवीमा राख्न जिकिर लिने,
- (घ) अभियोग मागदावी लिइएका प्रतिवादीको कसूरमा रहेको संलग्नता र सोलाई पुष्टि गर्ने प्रमाण पेश गर्ने,
- (ङ) प्रमाण प्रस्तुति गर्दा प्रत्यक्ष र महत्वपूर्ण प्रमाण, अन्य सम्बद्ध प्रमाण र परिस्थितिजन्य प्रमाणलाई सिलसिलेवार रूपमा प्रस्तुत गर्ने,
- (च) भौतिक वा वैज्ञानिक प्रमाण, त्यसको आधिकारिकता र त्यसको वारदातसँग सम्बद्धता समेत स्पष्ट रूपमा देखाउने,

- (छ) प्रतिवादी वा अभियुक्तको बयानमा लिइएको जिकिर खण्डन हुने गरी तथ्य र आधार प्रस्तुत गर्ने, **पाल**
- (ज) प्रतिरक्षी कानून व्यावसायीले बहसमा उठाएका प्रश्न र जिकिरलाई तथ्ययुक्त र कानूनी आधारमा सम्बोधन गर्ने,
- (झ) अभियोग मागदावीसँग सम्बन्धित कानून र सोसँग सम्बन्धित नजीर वा सिद्धान्त उल्लेख गरी बहस पैरवी गर्ने ।

११. सजाय निर्धारण सम्बन्धी सुनुवाइमा गरिने बहस पैरवी: फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को दफा ८ र ९ बमोजिम सजाय निर्धारण सम्बन्धी सुनुवाइमा सरकारी वकीलले देहाय बमोजिम बहस पैरवी गर्नु पर्नेछः-

- (क) कसूरको गम्भीरता, अभियुक्तको कसूरमा सहभागिता, निजको उमेर तथा अवस्था समेतका आधारमा निजलाई हुनुपर्ने सजायको जिकिर लिने,
- (ख) कसूरको गम्भीरता घटाउने र बढाउने सम्बन्धमा मुलुकी अपराध (संहिता) ऐन, २०७४ को भाग-१ परिच्छेद-४ मा उल्लिखित कुराका अतिरिक्त अन्य कुनै कानूनमा व्यवस्था भए सोसमेत उल्लेख गरी कसूर अनुरूपको सजायको जिकिर लिने,
- (ग) फौजदारी कसूर (सजाय निर्धारण तथा कार्यान्वयन) ऐन, २०७४ को परिच्छेद-२ मा उल्लिखित कानूनी व्यवस्थालाई आधार लिने,
- (घ) सजाय निर्धारण गर्दा सजाय पूर्वको प्रतिवेदन र पीडित प्रभाव प्रतिवेदनमा उल्लिखित कुराहरूलाई समेत आधार लिने,
- (ङ) सजाय निर्धारण सम्बन्धमा जारी भएका मार्गदर्शनलाई समेत आधार लिने,

परिच्छेद-४

पुनरावेदन तहमा गरिने बहस पैरवी

१२. अन्तरकालीन आदेश उपरको निवेदनमा गरिने बहस पैरवी: अन्तरकालीन आदेश उपरका निवेदनको सुनुवाइको क्रममा बहस पैरवी गर्दा देहायमा उल्लिखित कुरा विचार गरी गर्नु पर्नेछः-

- (क) नेपाल सरकारको तर्फबाट निवेदन दायर भएकोमा तल्लो तहको अदालतबाट भएको थुनछेक वा अन्तरकालीन आदेश कानून अनुकूल नरहेको हुँदा कैफियत प्रतिवेदन माग गर्न जिकिर लिने,

महान्यायाधिवक्ता

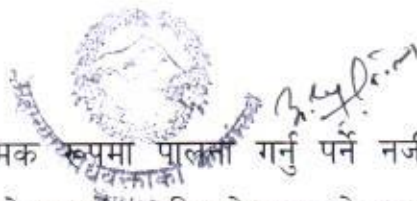
म. अ. प. त.

- (ख) कैफियत प्रतिवेदन माग भएपछि सम्बन्धित मिसिलको आधारमा अन्तरकालीन आदेश बदर गर्न जिकिर लिने,
- (ग) जाहेरवाला, प्रतिवादी वा अभियुक्तको तर्फबाट अन्तरकालीन आदेश उपर निवेदन परी सरकारी वकीललाई झिकाइएकोमा कैफियत प्रतिवेदन र सम्बन्धित मिसिलका आधारमा सरकारी पक्षकोतर्फबाट जिकिर लिने,
- (घ) अन्तरकालीन आदेश उपरको निवेदनमा बहस गर्दा मुद्दाको तथ्य, विवादित आदेशको आधार, प्रचलित कानूनले गरेका व्यवस्था एवम् सो विषयमा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादन गरेको सिद्धान्तहरू समेतलाई आधार लिने ।

१३. प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशका लागि गरिने बहस पैरवी: नेपाल सरकारको तर्फबाट पुनरावेदनपत्र दर्ता भई सुनुवाइको लागि इजलाश समक्ष पेश भएको मुद्दामा प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशको लागि बहस पैरवी गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:-

- (क) बहसको प्रारम्भमा पुनरावेदक वादी, पुनरावेदन गरिएका प्रतिवादी, मुद्दाको नाम, अभियोग मागदावी, कुन अदालतले के फैसला गरेको हो र सो फैसला उपर कुन हदसम्म चित्त नबुझी पुनरावेदन गरेको हो संक्षिप्त रूपमा उल्लेख गर्ने,
- (ख) फैसला गर्दा अदालतले लिइएका निर्णयाधारहरू बुँदागत रूपमा उल्लेख गरी उक्त फैसला के आधारमा त्रुटीपूर्ण छ, तथ्य प्रमाण र सम्बद्ध नजीर उल्लेख गरी त्यस्तो फैसलाको ठहर फरक पर्न सक्ने आधार खुलाई प्रत्यर्थी झिकाउन जिकिर लिने,
- (ग) खण्ड (ख) बमोजिम प्रत्यर्थी झिकाउने जिकिर लिँदा देहायका आधारहरू उल्लेख गर्ने:-
- (१) अभियोग मागदावी गरिएको सबै विषयमा ठहर निर्णय नभएको,
 - (२) तथ्यको विश्लेषण र प्रमाणको मूल्याङ्कन सही रूपमा नभएको,
 - (३) ग्रहण गर्नु पर्ने प्रमाण ग्रहण नगरिएको र ग्रहण गर्नु पर्ने प्रमाण ग्रहण गरिएको,
 - (४) बुझ्नु पर्ने प्रमाण नबुझी फैसला भएको,
 - (५) स्थापित तथ्य र कानूनको प्रयोगमा तादात्म्यता नरहेको,
 - (६) कानूनको व्याख्या गलत किसिमले भएको,

म. अ. प. त.
महान्यायाधिकारी

- (७) बाध्यात्मक रूपमा पालना गर्नु पर्ने नजीर एवं फौजदारी न्यायका मान्य सिद्धान्तको पालना नभएको कारणले अन्यथा फैसला भएको,
- (८) सजाय निर्धारण गर्दा कसूरको गम्भीरता समेतका आधार, कारण र औचित्य नखुलाइएको,
- (९) समान स्तरका प्रतिवादीका हकमा फरक फरक फैसला भएको,
- (१०) विशेष अवस्थाका व्यक्तिको हकहितको संरक्षण नभएको,
- (११) सार्वजनिक हित र पीडित न्याय अनुरूप फैसला नभएको,-
- (१२) सजाय निर्धारण सम्बन्धी निर्देशिका र मार्गदर्शन पालना नभएको ।

(घ) दोहोरो पुनरावेदन परेको अवस्थामा प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश हुनु अगावै आफ्नो पुनरावेदन जिकिरमा सीमित रहेर बहस पैरवी गर्ने ।

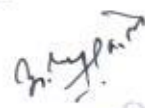
१४. प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश पश्चातको बहस पैरवी: प्रत्यर्थी झिकाउने आदेश भएपछि हुने सुनुवाइमा दफा १३ मा उल्लेखित आधारका अतिरिक्त देहायका कुरा समेत विचार गरी बहस गर्नु पर्नेछ:-

- (क) पुनरावेदन जिकिर लिइएका कुरालाई पुष्टि गर्ने मिसिल संलग्न सबुद, प्रमाण, सम्बद्ध कानून र नजीर उल्लेख गर्ने,
- (ख) प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशमा लिइएका आधारहरूलाई विवेचना गर्ने,
- (ग) प्रतिउत्तर बहसमा प्रत्यर्थीको तर्फबाट लिइएका जिकिरहरूलाई सम्बोधन गर्ने,

१५. प्रतिवादीको पुनरावेदनमा बहस पैरवी: प्रतिवादीको पुनरावेदनमा बहस पैरवी गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:-

- (क) पुनरावेदनमा जिकिर लिइएका कुराहरू र प्रतिवादीका तर्फबाट बहसमा जिकिर लिइएका कुराहरू बुँदागत रूपमा उल्लेख गरी त्यस्तो जिकिर खण्डन हुने सबुद, प्रमाण र प्रतिपादित सिद्धान्त क्रमबद्ध रूपमा प्रस्तुत गर्ने,
- (ख) प्रत्यर्थी झिकाउने आदेशमा लिइएको आधारहरू खण्डन गर्ने,
- (ग) फैसला गर्दा लिइएका आधार र कारणसमेत उल्लेख गरी बहस पैरवी गर्ने ।

१६. मुद्दा दोहोर्न्याउन निवेदन गर्ने अनुमतिका लागि गरिने बहस पैरवी: मुद्दा दोहोर्न्याई हेर्न गरेको निवेदनको सुनुवाइमा बहस पैरवी गर्दा देहाय बमोजिम गर्नु पर्नेछ:-

महान्यायाधिवक्ता

- (क) कानूनको प्रयोग, पालना र व्याख्यामा गम्भीर त्रुटि हुन गएको छ भन्ने कुरा अदालतलाई विश्वास दिलाउन स्थापित तथ्य, प्रमाण र कानून स्पष्ट रूपमा खुलाउने,
- (ख) समान तथ्य भएको सो मुद्दामा फैसला गर्दा सर्वोच्च अदालतबाट प्रतिपादित नजीरको पालना नभएको वा त्यस्तो नजीरलाई गलत किसिमले व्याख्या भएको अवस्थामा सो सम्बन्धी सान्दर्भिक नजीर प्रस्तुत गर्ने,
- (ग) मातहत अदालतले फैसला गर्दा मिसिल सङ्कलित सबुद प्रमाणको गलत किसिमले मूल्याङ्कन गरेको कारण सरकारी वा सार्वजनिक सम्पत्तिको हिनामिना भएको वा त्यस्तो सम्पत्तिमा क्षति पुग्न गएको भन्ने तथ्य स्थापित गराउने,
- (घ) नाबालक, महिला, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, मानसिक रोगबाट पीडित वा पचहत्तर वर्ष उमेर पूरा गरेको व्यक्तिको उचित प्रतिनिधित्व हुन नसकी इन्साफमा तात्त्विक फरक पर्न गएको भए आधार र कारण सहित सो कुराको समेत जिकिर लिने,
- (ङ) मुद्दा दोहोर्याई हेर्ने निस्सा प्रदान भएको वा पुनरावलोकनको लागि निस्सा भएकोमा दफा १४ र १५ बमोजिम बहस पैरवी बमोजिम गर्ने ।

परिच्छेद-५

राय सल्लाह

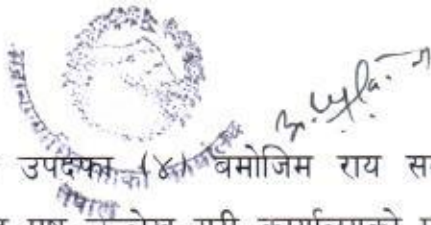
१७. राय सल्लाह माग गर्न सक्ने: (१) संहिताको परिच्छेद-२ बमोजिम अनुसन्धान अधिकारीले कसूरको अनुसन्धान गर्दा कुनै विषयमा सम्बन्धित सरकारी वकीलसँग राय सल्लाह माग गर्न सक्नेछ ।

(२) उपदफा (१) बमोजिम राय सल्लाह माग गर्दा अनुसन्धान अधिकारीले राय सल्लाह माग गरिएको विषय स्पष्ट रूपमा खुलाई सम्बन्धित फाइल साथै राखी आफ्नो धारणा समेत उल्लेख गर्नु पर्नेछ ।

(३) उपदफा (२) बमोजिम राय सल्लाह माग भएकोमा सम्बन्धित सरकारी वकीलले प्राप्त फाइल तथा राय सल्लाह माग भएको विषय अध्ययन गरी राय सल्लाह दिनुपर्ने वा नपर्ने कुरा यकिन गर्नु पर्नेछ ।

(४) अनुसन्धान अधिकारीबाट राय सल्लाह माग गरिएको विषयमा राय सल्लाह दिनुपर्ने भएमा सम्बन्धित सरकारी वकीलले प्रचलित कानूनको अधीनमा रही उक्त विषयमा राय सल्लाह दिनुपर्नेछ ।

Dr. Myla...
महान्यायाधिवक्ता

(५) सरकारी वकीलले उपदफा १४ बमोजिम राय सल्लाह दिँदा राय सल्लाह माग गरिएको विषय र राय सल्लाह प्रष्ट उल्लेख गरी कार्यालयको पत्रसाथ सम्बन्धित फाइल फिर्ता पठाउनु पर्नेछ ।

(६) यस दफा बमोजिम दिइएको राय सल्लाह अभिलेख सरकारी वकील कार्यालयमा राख्नु पर्नेछ ।

(७) सरकारी वकीलले राय सल्लाह दिँदा अनुसन्धानको समयमा कुनै विषयमा थप अनुसन्धान गर्न वा थप प्रमाण सङ्कलन गर्न वा कुनै दसी प्रमाण बरामद गर्न वा कसैसँग कुनै कुरा बुझ्न आवश्यक छ भन्ने लागेमा सो बमोजिम गर्न वा गराउन निर्देशन समेत दिन सक्नेछ ।

१८. राय सल्लाह दिनु अघि विचार गर्नु पर्ने कुराहरू: दफा १७ बमोजिम राय सल्लाह माग गरेकोमा सरकारी वकीलले राय सल्लाह दिनु अघि देहायका कुराहरू विचार गर्नु पर्नेछ:-

(क) राय सल्लाह माग गर्ने कार्यालय वा अधिकारी कसूरको अनुसन्धान गर्ने कार्यालय वा अधिकारी भए वा नभएको,

(ख) अनुसन्धान अधिकारीबाट राय सल्लाह माग भए वा नभएको,

(ग) राय सल्लाह माग गरिएको विषय कसूरको अनुसन्धानसँग सम्बन्धित भए वा नभएको,

(घ) राय सल्लाह माग गरिएको विषयसँग सम्बन्धित सम्पूर्ण विवरण मिसिल कागजात संलग्न गरी पठाए वा नपठाएको,

(ङ) राय सल्लाह माग गर्ने कार्यालय वा अधिकारीले राय सल्लाह माग गरिएको विषयमा आफ्नो दृष्टिकोण दिएको वा नदिएको ।

१९. राय सल्लाह दिन इन्कार गर्न सक्ने: सरकारी वकीलले देहायको अवस्थामा राय सल्लाह दिन इन्कार गर्न सक्नेछ:-

(क) राय सल्लाह माग गर्ने कार्यालय वा अधिकारी कसूरको अनुसन्धान गर्ने अधिकारी नभएमा,

(ख) राय सल्लाह माग भएको विषय कसूरको अनुसन्धानसँग सम्बन्धित नभएमा,

(ग) राय सल्लाह माग गरिएको विषयसँग सम्बन्धित फाइल कागजात संलग्न नभएमा,

(घ) सोही विषयमा सोही अधिकारीलाई पहिले राय सल्लाह दिएको भएमा,

Handwritten signature in blue ink.

महान्यायाधिवक्ता

(ड) राय सल्लाह माग गरिएको विषयमा अनुसन्धान अधिकारी वा कार्यालयको दृष्टिकोण उल्लेख नभएमा,

(च) काल्पनिक वा नीतिगत विषयमा राय सल्लाह माग गरिएको भएमा ।

२०. राय सल्लाह दिने समयवधि : सरकारी वकीलले रायको लागि फाइल प्राप्त भएको मितिले तीन दिनभित्र सम्बन्धित अनुसन्धान अधिकारीलाई राय सल्लाह दिनु पर्नेछ ।

परिच्छेद-६

विविध

२१. निर्देशिकाको प्रयोग: संहिताको अनुसूची-१ र अनुसूची-२ अन्तर्गतका कसूर सम्बन्धी मुद्दाको अतिरिक्त सरकारी वकीलले बहस पैरवी र प्रतिरक्षा गर्ने अन्य सरकारवादी मुद्दा र नेपाल सरकारको प्रतिरक्षा गर्न गरिने बहस पैरवीमा समेत यस निर्देशिकामा उल्लिखित व्यवस्थालाई पालना गर्नु पर्नेछ ।

२२. प्रचलित कानून बमोजिम हुने: यस निर्देशिकामा उल्लिखित कुनै कुरा प्रचलित कुनै नेपाल कानूनसँग बाझिएमा वा प्रचलित नेपाल कानूनको व्यवस्था र निर्देशिकाको व्यवस्था मध्ये कुन व्यवस्था पालनामा गर्ने भन्नेमा द्विविधा उत्पन्न भएमा प्रचलित नेपाल कानून बमोजिम गर्नु पर्नेछ ।

महान्यायाधिवक्ता

[Handwritten signature]

बहस नोटको ढाँचा

(दफा ३ को उपदफा (४) को खण्ड(क) संग सम्बन्धित)

..... अदालतमा पेश गरेको

बहसनोट

..... सालको मुद्दा नं. ...

..... ईजलाश

माननीय न्यायाधीश

..... को तर्फबाट सरकारी वकील कार्यालयका -----बहसनोट प्रस्तुतकर्ता
वादी/प्रत्यर्थी

विरुद्ध

.....

प्रतिवादी/ निवेदक
विपक्षी

रिट / मुद्दा:-

सम्मानित ईजलाशको मिति ... को आदेश एवं नियमावलीको को नियम बमोजिम तलका प्रकरणहरूमा व्यहोरा खुलाई यो लिखित बहसनोट प्रस्तुत गरिएको छः

१. मुद्दाको विस्तृत विवरण सम्बन्धित मिसिलबाट अवगत हुने भएकाले यहाँ पुनरावृत्ति गरिएको छैन ।
२. निवेदक/ वादीको मुख्य जिकिरः
३. लिखित जवाफ / प्रतिवादीको जिकिरको सार संक्षेपः
४. प्रत्यर्थी तर्फबाट रहनु भएका कानून व्यवसायीहरूले बहसको क्रममा उठाउनु भएका मुख्य तर्कः ..बहस कार्य भै बहस नोट पेश गर्न आदेश भएको भए

[Handwritten signature]
१३
महान्यायाधिवक्ता

M. Y. Khan

५. निर्णय गर्नु पर्ने प्रश्नहरू:

१.

२.

६. प्रकरण ५ मा उल्लिखित निर्णय गर्नु पर्ने प्रश्नहरूको सम्बन्धमा नेपाल सरकारका तर्फबाट देहाय अनुसार बहसनोट प्रस्तुत गरिएको छ । (सिललिलाबद्ध रूपमा बुँदाहरूमा बहस बुँदा खुलाई क्रमश आधार/कारण/कानून/नजिर उल्लेख गर्ने)

(क)

(ख)

७. अतः गरि पाउन सम्मानित अदालत समक्ष सादर अनुरोध गरिन्छ ।

... .. को तर्फबाट बहसनोट प्रस्तुतकर्ता:

दस्तखत:

नाम थर:

पद:

ईतिसम्बत

M. Y. Khan

महान्यायाधिकाशाला